

MENNISKJAN STÖRSTI TAPARIN VIÐ VERANDI GONGD

- Óendaligur vöxtur ber ekki til. Náttúran, ella jörðin, skal nokk yvirliva uppá sikt, um enn í einum broyttum líki. Men við verandi gongd, verður menniskjan sjálf stærsti taparin, sigur Rigmor Dam, landsstýriskvinna í mentamálum

SÓLVÁ LINDENSKOV RÓADÓTTIR

Vit mugu vit endurhugsa okkara búskapar- og forbrúkaramentan, so vit taka atlit til avmarkaða náttúrugivna tilfeingið og vistskipanina – bæði á lofti, sjógvi og landi. Snøgt sagt mugu vit menna skipanir og lívsvirðir, har vit ikki taka meira, enn vit hava brúk fyri, og fáa endur- og nýnýtslu inn í alla framleiðslu. Hetta sigur Rigmor Dam, landsstýriskvinna í mentamálum, nú talan hevur verið um nýggja orðið hjá málráðnum, nýnýtslu, ella upcycling sum tað eisini verður nevnt á enskum.

Elin Hendriksen var í útvarpinum fyri stuttum og greiddi frá um enska orðið »upcycling«, orðið, sum í grundini merkir nýnýtsla á føroyskum, er tá gomul ting fáa nýggjan týðning ella eitt nýtt endamál. Til dømis um tú hevur eitt gamalt dankort, og tú manglar plektarar, so ber til at klippa sær ein plektara úr kortinum. Kortið fær tá nýggjan týðning, nú er tað ikki eitt kort meira, men fleiri plektarir, og sostatt gerðst hetta nýnýtsla. Í staðin fyri at tveita kortið burtur, broytir ein tøvrið soleiðis at kortið ikki bara verður tveitt burtur. Nýnýtsla er sostatt ein grein í endurnýtslu høpi.

Ein lívsstíllur sum vindur uppá seg

Tá talan er um yvirforbrúk, meinar Rigmor Dam at tað er umráðandi at man skilur hvat kann endurnýttast, hvat kann brúkast, og hvat reint sagt er burturkast av øllum ognunum ein hevur.

- Yvirforbrúk kunna vit koma til lívs um vit bara leggja dent á tað í okkara hugsunarhátti. Hví blakað okkurt burtur um tað riggar? Tað kann gevast víðari, ella tú gevur tí eitt nýtt endamál enn tað, sum upprunaliga var ætlanin, sigur Rigmor Dam.

- Tað er sera umráðandi, at Føroyar verða meira upplýstar tá tað kemur til burðardygd, og ikki bara til ein part av lívinum, men innan øll lívsins viðurskifti, sigur Rigmor Dam. Alt lív er partur av æviga gonguverkinum, tað er ein »cirkulær« skipan, har okkara vanar og atburðir ávirka móguleikarnar hjá komandi ættaliðum, greiðir hon frá. Vit í framkomna heiminum muga ganga á odda, tí vit sita á pengunum og vitanini sum skal til, fyri at broyta gongdina sum vit eru á nú. Vit hava móguleikan til at vera heimsmeistarar innan varandi orku, nýnýtslu, endurnýtslu o.s.fr.

Sjálv metir Rigmor Dam at hon altíð hevur havt ein minni materialistiskan lívsstíl, hon hevur altíð hildið at endurnýtsla er kul, stuttlig og neyðug. Tað er

bæði kreativt og persónligt at øll ikki hava tað sama, og so er tað eisini gott fyri samvitskuna, heldur Rigmor Dam.

- Um eg telji eftir, so er meira enn helvtin av okkara innbúgv endurnýtsla, sum eg havi funnið til dømis í Tinghúsinum á Hjalla, sum eg eisini haldi er besta umhvørvistiltakið í árávis, sigur Rigmor Dam. Eg havi funnið nógv virðismikið á Tinghúsinum á Hjalla, millum annað ein lekkran Norell safarileðurstól, fyri nógvum árum síðan, og eitt stórt vitrinuskáp við glashurðum, tað havi eg mála og gjørt eitt sindur við. Eg haldi veruliga at endurnýtsla og nýnýtsla er spennandi og persónligt, tí man broytir og stílar sum man sjálvur vil. Tíbetur er hetta ein lívsstíllur fleiri velja sær, ein lívsstíllur sum vindur uppá seg, sigur Rigmor Dam.

Ein massapsykotisk forbrúksfest

- Nógv orka verður brúkt uppá at venda gongdina við veðurlagsbroytingum, framleiðslu av plasti, at tryggja biodiversitet og burðardygg veiðu og so framvegis. Men tá vit hava tiltøk, sum beinleiðis arbeiða móti hesum, sum eitt nú Black Friday, gerst tað trupult, sigur Rigmor Dam. Slík tiltøk eru als ikki í trá við tað vit royna at arbeiða við í umhvørvismálum, tí er

tað helst neyðugt at tiltøk sum Black Friday fáa grønt mótspæl, sum eg vænti at serliga tey ungu ættarliðini fara at taka til sín. Tey eru ofta nógv meira tilvitað um materiella ørðskapin enn tey eldru, haldi eg, tey eru jú vaksin upp tilvitað um umhvørvismál og óhepnu gongdina í veðurlagsbroytingunum, greiðir Rigmor Dam frá.

- Um eg sjálf skal siga mína egnu hugsan um tiltøk sum Black Friday, haldi eg at tað er tað ljótasta av ótálmaðari forbrúkarismu, ein massapsykotisk forbrúksfest, sum tað býr mær grundleggjandi ímóti at luttaka í, sigur Rigmor Dam. Heldur skuldu handlarnir ásett prísstøðið á eina javna og gjøgnumskygna legu, tí vit fáa so onki fyri onki, so tilboðini skulu bara rindast inn allar hinar dagarnar í árinum og gjøgnum aðrar vørur og tænastu. Marknaðarføringin er so aggressiv, at mong sjálvandi lata seg tøla – eisini til at keypa slíkt, sum tey kanska longu eiga, til dømis eitt stórri sjónvarp, ella slíkt, sum tey í veruleikanum ikki hava tørv á. Tað er ikki í trá við tað vit arbeiða við og als ikki við míni persónligu virðir heldur, sigur Rigmor Dam.

Jólagávurnar í ár verða burðardyggar

- Eg havi ongantíð verið serliga

materialistisk, men eg eri sjálvandi ein partur av modernaða samfelagnum, og tað er trupult í einum modernaðum samfelag at liva heilt burðardygt. Men eg líti á, at um vit hvør í sær byrja við okkum sjálvum, umframt

